

Vlaanderen
is milieubewust

Maak zelf je totempaal

Andere werkfiches uit deze reeks zijn:

- 🌀 Een bloemetje voor jou, omdat ik ... Maak je eigen bloemenweide.
- 🌀 Knus en gezellig. Creëer een zithoek in je tuin.
- 🌀 Kriebel- en krabbelbeestjes. Bouw je eigen insectenhuis.
- 🌀 De natuur als gezelschap. Gezelschapsspelen met natuurlijke materialen.
- 🌀 Huisje, tuintje, boomhutje? Maak zelf een (boom)hut.
- 🌀 Tarzan, puur natuur. Maak zelf avontuurlijke speeltuigen.
- 🌀 Een huisje voor de geluksvogel. Maak zelf een nestkastje voor de koolmees.
- 🌀 Levende bouwsels. Maak zelf een wilgenhut.
- 🌀 Er zit muziek in de natuur... Maak muziek met natuurlijke materialen.
- 🌀 Een tuin om van te smullen. Creëer een eetbare tuin.
- 🌀 Om van te watertanden. Aanleg van een minivijver.
- 🌀 Water brengt leven in je tuin. Aanleg van een natuurlijke vijver.
- 🌀 Joepie, het regent. Aanleg van waterspeeltjes in je eigen tuin.

De fiches zijn te downloaden op <http://milieueducatie.lne.be>. Klik onder het luik "thema's" op "vergroening" en klik verder op "spelen in de tuin". Je vindt er ook de contactgegevens van de provinciale NME-diensten die de fiches mee verspreiden.

Symbolen en fantasie

Maak zelf je totempaal

De totempaal werd door de oorspronkelijke bevolking van de Noordwest kust van Brits-Columbia, Canada en Zuid-Alaska, uitgehakt in volwassen ceders. De totempalen worden opgericht als representatie van de familieclan, hun systeem van verwantschappen, hun waardigheid, hun prestaties, hun prestige, hun avonturen, hun geschiedenis, hun rechten en privileges. Een totempaal is in essentie een embleem van een familie of clan en vaak een herinnering aan hun afstamming.

De totempaal bestaat veelal uit een rechte boomstam waaruit figuren zijn gezaagd. Figuren bestaan uit een tweetal dierfiguren en een gezichtvorm. Als de paal lang genoeg is, zijn er soms ook een enkele of meerdere 'tussenschijven' uitgezaagd. Het maken van figuren vraagt al enige behendigheid. Het kan ook simpeler.

Het leuke aan het maken van een totempaal is dat zowel de ouders als de kinderen hier zeer creatief kunnen zijn. Wij beperken ons hier tot een eenvoudig, maar erg leuk exemplaar voor in de tuin. Afhankelijk van de vaardigheid met hout van de aanwezige ouders en kinderen, kan je hier natuurlijk veel verder in gaan.

De totempaal in de tuin is een plek om af te spreken, een verhaaltje voor te lezen, naar de sterren te kijken .... Natuurlijk kan het ook een onderdeel zijn van het spel en leent het zich erg goed als onderdeel van het fantasiespel.

In deze fiche geven we ideeën voor het maken van een totempaal. Ook leggen we stapsgewijs uit hoe je pijl en boog maakt.

Praktisch

Benodigheden:

- Boomstam
- (Elektrische) zaag
- Verf
- Vernis
- Verfborstels
- Werkkledij

Aan de slag

Iedereen, groot en klein, kan een onderdeel van de totempaal versieren.

Totempaal bestaande uit 1 lange boomstam

Je zorgt voor een boomstam en beschildert die allemaal samen in verschillende kleuren, leuke figuren... Daarna wordt de balk gevernist. Om de balk recht te zetten, heb je een diepe put nodig. Eventueel kan je hem verstevigen met mortel. Ongeveer 1/3^e van de stam moet in de grond.

Totempaal bestaande uit 1 boomstam die in kortere stukken is gezaagd

Je zorgt voor allemaal korte balken die je doorboort. De boomstronken kan je via de geboorde gaten op een betonijzer schuiven. Het voordeel van deze werkwijze is dat de verschillende korte balken apart kunnen worden beschilderd of bewerkt.

Een eco-totempaal maken.

Je kunt in de totempaal ook een heleboel dier-vriendelijke aspecten verwerken, bijvoorbeeld

- gaatjes van diverse diameters gericht op het zuiden voor solitaire bijen en wespen
- nestkasten aan de stam bevestigen
- pindasnoeren hangen aan de vertakkingen
- grote gaten maken in de stam en opvullen met vetbolletjes met zaden
- een voederplank bevestigen
- een vogelbadje voorzien
- nagels voorzien om in de winter rotte appels over te prikken voor merels en lijsters
- bloempotjes aanhangen met klimmende of hangende planten, enz...

Natuurlijk kan je deze dag volledig inkleden in het thema van cowboys en indianen. Je maakt lekkere Zuid-Amerikaanse hapjes, je verkleedt en schminkt de kinderen, je maakt een wigwam met takken, je maakt pijl en boog... De mogelijkheden zijn oneindig. Op het internet vind je liedjes en muziekinstrumenten, knutselactiviteiten, spelletjes... En waarom de dag niet eindigen met een gezellig kampvuur in de tuin (lees wel de wetgeving hieromtrent) of een indianenmaaltijd?

Hoe maak je een pijl en boog?

Benodigheden

- Een stuk droog, dood hout van ongeveer 1 m voor de boog
- Een niet-elastisch koord, bijvoorbeeld van dacron, te vinden in zeilwinkels
- Een rasp, vijl om hout af te nemen en iets om de boog te vormen, zoals een blokschaaf, zaag of houtsnijdersmes
- Rechte, droge stokken van ongeveer 70 cm voor de pijlen
- Veren voor het uiteinde van de pijlschacht
- Vuursteen, metaal of iets dergelijks voor de pijlpunt
- Staalwol als je met levend hout werkt

Aan de slag

Boog

Stap 1: Kies een stuk hout voor de boog. Zorg dat het flexibel is zodat je er de pijlen mee af kunt schieten. Zoek naar een droog, dood stuk hout dat niet grauw of gebarsten is. Uit es, linde of wilg bijvoorbeeld en ongeveer 1 meter lang. Het hout mag geen knoesten, zijtakken of kronkels hebben. Je kunt levend hout gebruiken als het absoluut noodzakelijk is, maar het geeft niet dezelfde kracht als dood hout. Als je dan toch levend hout gebruikt, probeer dan dennenhout te vinden. Dit kun je het

eenvoudigst snijden en schoonmaken. Voor het schoonmaken kun je staalwol gebruiken. Wat ook helpt om het levende hout buigzaam te maken, is om het te ontschorsen en in heet water te baden. Je kunt het vervolgens boven een houtvuur drogen.

Stap 2: Bepaal de natuurlijke curve van de stok. Ieder stuk hout heeft een natuurlijke curve, hoe minimaal ook. Als je de boog maakt, let dan op de richting van de curve.

Figure 1: De voltooide boog. Vergroting: inkeping voor de boogpees.

Vorm de boog. In het ideale geval is je boog sterk (en dus dikker) in het midden. Een dik midden is ook nuttig als handvat. Gebruik een mes of vergelijkbaar gereedschap om hout aan de binnenkant van je boog weg te beitelen (de kant die over je schouder naar achteren kijkt bij het schieten) op het dikkere stuk tot het dezelfde breedte en spanning heeft als de dünnere helft. Als de stok over de gehele lengte ongeveer even breed is, moet je de uiteinden misschien iets dünnere maken. Uiteindelijk wil je een boog met een dik, sterk middendeel en twee dünnere, flexibelere segmenten die elkaar spiegelen qua dikte en lengte (zie figuur 1).

Stap 3: Kerf de inkepingen voor de boogpees. Gebruik je mes om de inkeping ongeveer 3 tot 5 cm van het uiteinde van de boog te maken, en maak er een aan beide einden. De inkepingen moeten de vorm hebben van een halve maan en aan de buitenkant van de curve van de boog zitten (zie de vergroting in figuur 1.)

Stap 4: Kies een pees. Je kunt de pees van leer maken, van nylondraad, van hennep, van draden katoen, en misschien zelfs van bosranken. Er moet niet teveel rek in de pees zitten: de kracht komt uit het hout, niet uit de boogpees.

VARIANT: met een verse wilgentak van 1.20 m en een duim dik. Zet voor de veiligheid op de pijl een kurk.

Pijlen

Stap 1: Kies de takken waarvan je de pijlen gaat maken. Neem de meest rechte stokken die je kunt vinden. Droog en dood hout is het meest geschikt, maar levend hout kan ook, als je het de tijd geeft om te drogen. Droog het niet boven vuur want dan kan de hars in brand vliegen. De lengte van de pijl is of ongeveer de helft van de lengte van je boog of zo lang als de trek lengte tussen de boog en de gespannen pees. Gebruik bijvoorbeeld gedroogde stengels van bijvoet.

Stap 2: Geef de pijlen vorm. Schraap het hout geheel rondom goed glad. Je kunt de pijl rechter maken door de schacht voorzichtig boven gloeiende kolen te verwarmen en hem daarna recht te houden terwijl het hout afkoelt. Let op dat je het hout niet schroeit of verbrandt! Maak een inkeping aan de onderzijde van de schacht waar je later bij het richten je boogpees in kunt laten vallen.

Stap 3: Maak de pijlpunten.

De eenvoudigste pijlpunt kun je maken door een scherpe punt aan het einde van je schacht te snijden. Verhard de punt door hem in kolen te verhitten, maar kijk wederom uit dat je hem niet brandt of schroeit.

Je kunt een pijlpunt ook maken van glas, metaal, steen of been.

Maak dan een inkeping in de bovenkant van je schacht, klem daar de punt in en zet hem vast met touw of draad.

Stap 4: Zoek veren voor de schacht en lijm ze (indien mogelijk) op de onderkant van je pijl. Je kunt het uiteinde van de schacht ook splitsen, de veren erin klemmen en strak dichtbinden met een dunne draad (bijvoorbeeld uit je kleding). Als je geen veren bij de hand hebt, sla deze stap dan over. Ze zijn niet echt nodig voor een wilderniswaardige boog.

Colofon

Vlaamse overheid
Departement Leefmilieu, Natuur en Energie
Afdeling Milieu-integratie en –subsidïeringen
www.milieueducatie.be

Redactie

Muriel Geldhof, met medewerking van het educatief team van
NEC de Vroente (www.devroente.be) en het NMEC de Helix (www.dehelix.be)

Opmaak

Diane De Smet

Afbeeldingen

www.springzaad.nl (cover, totempalen, indianentent),
www.vbncdenachtegaal.be (ecototempaal)
www.vredeveldschool.nl (schilderende kinderen)

Bronnen

<http://nl.wikihow.com/een-pijl-en-boog-maken>
www.pottenbakkeropdegrens.nl

Verantwoordelijke uitgever

Jean-Pierre Heirman,
Secretaris-generaal, Departement LNE

DEPARTEMENT
**LEEFMILIEU,
NATUUR &
ENERGIE**

Koning Albert II-laan 20, bus 8
1000 BRUSSEL
info@lne.be - www.lne.be